

LEADER
EESTI

VõrumaaPartnerluskogu

KRAMES
konsultatsioonid

Kogukonnateenuste arendamise võimalused

Võrumaal

Uuring

Tellija: MTÜ Võrumaa Partnerluskogu

Täitja: Krames Konsultatsioonid OÜ

Võru 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
Uuringu tulemused	4
Metoodika.....	5
Kogukonnateenuse mõiste.....	5
Intervjuud MTÜ-de ja kohalike omavalitsustega.....	6
Avalikud objektid Võrumaal	7
Kogukonnateenused	9
Omavalitsuste suhtumine kogukonnateenustesse.....	17
Antsla vald.....	17
Haanja vald.....	18
Lasva vald	18
Meremäe vald	18
Misso vald	18
Mõniste vald.....	19
Rõuge vald.....	19
Urvaste vald.....	19
Varstu vald	19
Vastseliina vald	19
Võru vald.....	20
Sõmerpalu vald.....	20
Kokkuvõte	21
Avalikud objektid Võrumaal	21
Kogukonnateenused	21
Omavalitsuste suhtumine kogukonnateenustesse.....	21
LISA 1 - Võrumaa kogukondade intervjuu struktuur	23
LISA 2 - Omavalitsuste kogukonnateenuste intervjuu struktuur	28
Kasutatud kirjandus.....	30

Sissejuhatus

Maapiirkondades esineb tihti turutõrke olukord, kus vähenenud elanikkonna tingimustes teenuse nõudlus väheneb ja hind tõuseb, mille tagajärjel pole erasektor huvitatud teenuste pakkumisest. Ka avalikul sektoril on sellises olukorras raske teenuse elujõulisust säilitada (McVittie *et al.* 2007). Eelnimetatud probleemide üheks lahenduseks maapiirkonnas on teenuste kogukondlik korraldamine vabatahtlikkuse korras, mis oleks organiseeritud läbi MTÜ-de. MTÜ-de motiiv on pakkuda teenust, kui avalik sektor ei taga kvaliteetset teenust, kui teenus üldse puudub või kogukond on huvitatud soodsama hinnaga teenusest (Kodukant 2006). Teenuste pakkumist kogukonnasiseselt ja kogukonna vajadustest lähtuvalt on hakatud nimetama ka kogukonnateenuseks. Seejuures kogukonnast väljaspool elavate inimeste jaoks on teenuste hinnad kõrgemad, et majandada kogukonnale kuuluvaid hooneid ning kogukondade poolt pakutavaid teenuseid.

Ernst & Young (2012) toob oma uuringus avalike objektide kohta välja, et edaspidi on vajalik olemasolevate avalikes kooskämiskohtades teenuste väljaarendamine, et külaselts suudaks end ise ära majandada. Seni on suured toetussummad läinud eelkõige hoonete väljaehitamisele. Analüüsi põhjal soovitab Ernst&Young (2012) toetuste fookuse nihutada hoonete renoveerimiselt teenuste pakkumisele ja külade heakorda mõjutavatele tegevustele. Seejuures peaks teenus suutma end ise ära majandada.

Kaardistamaks Võrumaa avalike objektide olukorda, kogukonnateenuste hetkeseisu ja kohalike omavalitsuste investeeringuplaane avalikesse objektidesse ning suhtumist kogukonnateenustesse, viidi Võru maakonnas 2014. aasta jaanuaris-veebruaris läbi Leaderi poolt rahastatud uuring "Kogukonnateenuste arendamine Võrumaal". Sel ajaperioodil viidi läbi intervjuud kolmeteistkümne külaseltsi, viie noorteklubi ja kõigi Võrumaa kohalike omavalitsustega. Uuringu tulemusena koostati käesolev uuring, et saada kokkuvõtlikku materjali Võrumaa Partnerluskogu strateegiaks ja meetmete koostamiseks.

Uuringu eesmärgiks on välja selgitada Võrumaa kogukondade poolt pakutavate kogukonnateenuste hetkeseis, arengupotentsiaal ja toetusvajadus.

Uuringu tulemused

1. On olemas ülevaade ja andmebaas uuringu piirkonna **avalikus kasutuses olevatest objektidest, nende seisukorrast.**
2. On olemas ülevaade **investeeringuid vajavatest objektidest**, et tagada jätkusuutliku kogukonnateenuse pakkumine tulevikus.
3. On olemas ülevaade, milliseid **kogukonnateenused** uuringu piirkonnas pakutakse, **milliste kogukonnateenuste järele on vajadus** ning milline on valmisolek ja (k.a. majanduslik-) **võimekus kogukondadel kogukonnateenuste osutamiseks tulevikus.**
4. On olemas ülevaade uuringu piirkonna **omavalitsuste investeeringuplaanidest avalikus kasutuses olevate objektidesse ning kogukonnateenuse osutamise prioriteetsusest.**

Metoodika peatükis selgitatakse erinevaid lähenemisi kogukonnateenuse definitsioonile, kuna sel pole kindlalt määratlust. See vajab aga täpsustamist, kuna kogukonnateenuse piiritlemisest oleneb, milliseid rahastamisprotsente eri teenuste toetamisele rakendatakse. Lisaks antakse metoodika peatükis ülevaade tehtud intervjuudest. Esimeses sisupeatükis antakse ülevaade avalikest objektidest Võru maakonnas, millised neist vajavad investeeringuid ja milliseid uusi hooneid/rajatise on MTÜ-del vaja. Lisatakse ka tabel Võrumaa avalikest objektidest. Täpsemad andmed on mittetulundusühingute (18) kohta, kellega tehti intervjuud. Teises sisupeatükis antakse intervjuude põhjal ülevaade, milliseid kogukonnateenuseid pakutakse, milliste järgi on vajadus lähiajal ja viie aasta pärast. Kolmandas sisupeatükis kirjeldatakse kohalike omavalitsuste suhtumisest kogukonnateenuste osutamisse.

Metoodika

Kogukonnateenususe mõiste

Et kogukonnateenus ei tekitaks turu ebaõiglast konkurentsi, tuleks kogukonnateenus täpsemalt piiritleda. Kogukonnateenususe piiritlemine toetusmeetmete kontekstis määrab ära, mis alustel toimub projektide rahastamise, kas 90% või 60%. Külaliikumine Kodukant (2006) on kogukonnateenust määratlenud kui “mittemateriaalset väärtust, mis aitab kaasa kogukonna arengule ja töökohtade loomisele piirkonnas.” Kogukonnateenust on mõistlik pakkuda piirkonnas, kus erasektor pole huvitatud teenuse pakkumisest või ise teenust pakkudes on võimalik kogukonna inimestel raha kokku hoida. Ernst & Young (2012) soovitab kogukonnateenust toetusmeetmete kontekstis määratleda “kui kogukonna liikmelt kogukonna liikmetele pakutavat teenust, mis lähtub kogukonna vajadustest.” Teenused, mida osutatakse väljapoole kogukonda ja mille eest saadakse tulu (nt majutusteenus, ruumide rent seminarideks jne), ei ole kogukonnateenused, kuid lisaraha teenimiseks peaksid kogukonnad teenuseid ka väljapoole pakkuma. Ernst&Young (2012) toob ka välja, et külameetmest kogukonnateenuste väljaarendamise toetamisel tuleb veenduda, et toetatavad teenused ei tekita kõlvatut konkurentsi piirkonna ettevõtetele.

Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KÜSK) rahastab teenuste pakkumist kodanikeühendustes sotsiaalse ettevõtluse nime all. Seejuures antakse toetust ka teenuste väljaarendamiseks, mida pakutakse ka väljapoole kogukonda, mille kaasrahastuse protsendiks on 90. KÜSK on sotsiaalset ettevõtlust piiritletud kui vabariiklike poolt tulu teenimist kaupade või teenuste müügi abil olulise ühiskondliku vajaduse lahendamiseks. Toetust saab küsida vastavalt oma ühingu vajadustele – mõne jaoks on vajalik oma sotsiaalse ettevõtluse käivitamiseks osta mõni põhivahend või ruumi remontida, mõni keskendub oma meeskonna ja teenusepakkujate võimekuse tõstmisele või teenuse/toote turundusele. (KÜSK 2014)

Toetuse taotlemisel hoonete renoveerimiseks tuleks taotlejad panna mõtlema, kuidas nad plaanivad hoonet tulevikus üleval pidada ning milliseid teenuseid plaanitakse hoones pakkuma hakata. Selline planeerimine võiks toimuda näiteks taotluse juurde esitatavas äriplaanis. Sellise äriplaani koostamine võiks potentsiaalselt pakkuda osalise lahenduse ka ettevõtlusele ebaterve konkurentsi pakkumise probleemile. Mõeldes maja renoveerimisel läbi, mis tüüpi teenuseid osutama hakatakse, on võimalik eristada toetuseks jagatavat protsentmäära vastavalt osutatava teenuse tüübile (kogukonnateenus või väljapoole kogukonda pakutav teenus). Seetõttu on MTÜ-de seas oluline just sellise mõtteviisi

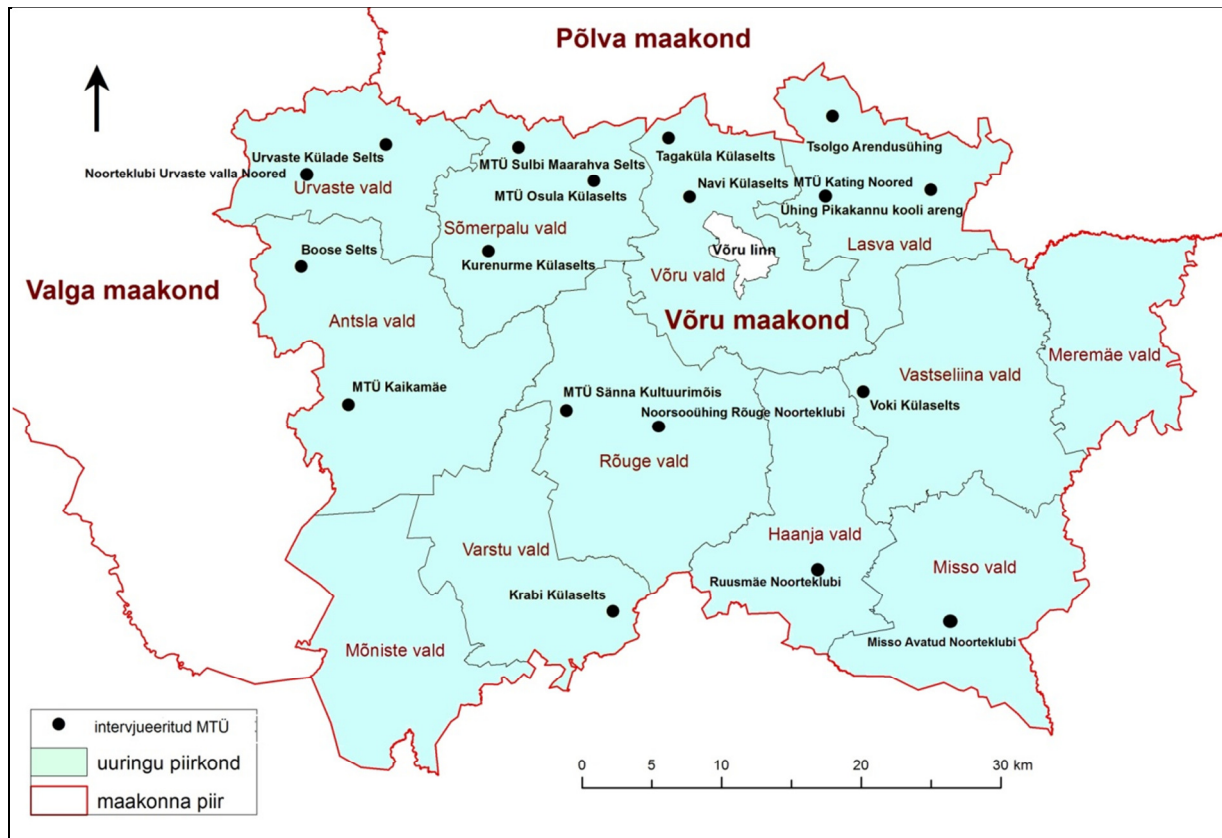
kujundamine (nt koolituste kaudu), et toetuse määr peaks sõltuma tegevuse sisust ja eesmärkidest, mitte teenuse osutajast. See ei tähenda, et seltsid ettevõtluse tüüpi tegevustega tegeleda ei tohiks, kuid need tegevused tuleb teistest selgelt eristada (seda nii toetuse määral kui teenuse hindadelt). (Ernst&Young 2012)

Intervjuud MTÜ-de ja kohalike omavalitsustega

Käesolevas uuringus kasutatakse peamiselt andmeid, mis pärinevad 2014. aasta jaanuaris ja veebruaris (15.01- 15.02. 2014) tehtud struktureeritud grüpiintervjuudest Võru maakonna kolmeteistkümne külaseltsi, viie noortekeskuse ja kõigi Võrumaa kohalike omavalitsustega. Intervjuud viidi läbi uuringu "Kogukonnateenuste arendamine Võrumaal" raames, mida rahastas Leader. Intervjuu ankeedid töötas välja Garri Raagmaa. Intervjuude eesmärgiks oli Võrumaa Partnerluskogu kui Leader kohaliku tegevusgrupi strateegiasse lähtematerjalide kogumine ning informeerida külaseltsi kogukonnateenuste vajalikkusest ja Leader programmi uue rahastamisperioodi prioriteetidest. Intervjuudest saadud andmeid kõrvutatakse Ernst&Youngi (2012) uuringuga „Avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide mõju kogukonnale ning investeeringute vajadus sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parandamiseks maapiirkondades“.

Avalikud objektid Võrumaal

Joonisel 1 on välja toodud intervjuueeritud seltside ja noorteklubide paiknemine. Mõniste ja Meremäe vallast ei intervjuueeritud ühtegi MTÜ-d.

Joonis 1. Intervjuueeritud külaseltside ja noortekeskuste paiknemine.

Põllumajandusministeeriumi tellimusel viidi läbi üle- Eestiline uuring „Avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide mõju kogukonnale ning investeeringute vajadus sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parandamiseks maapiirkondades“ (Ernst&Young 2012). Uuringu käigus kaardistati Võrumaal 54 avalikku kooskäimiskohta (küla-, seltsi- ja kultuurimaja). Käesolevas uuringus on Ernst&Youngi uuringu (2012) tulemusel loodud andmebaasi täiendatud Võrumaa Partnerluskogu liikmetega (MTÜ-d, kes haldavad avalikku objekti), kogukonnateenuste uuringus kaardistatud seltside (13) ja noortekeskustega (5) ja Kodukandi andmebaasiga Võrumaa kooskäimiskohtadest (25). Tulemuseks on andmebaas avalikest objektidest Võrumaal ja nende haldajatest. Info avaliku objekti seisukorrast ja vajalikest investeeringutest on nende avalike objektide kohta, kus käidi intervjuusid tegemas (tabel lisatud eraldi Exceli failina).

Intervjuudest selgus, et suur osa avalikke objekte on eri toetuste abil renoveeritud, kuid vajavad kohe või lähiaastatel osalist renoveerimist, mõned täielikku renoveerimist. Näiteks Boose Seltsi hallatav Linda Rahvamaja ja Kurenurme Külaseltsi ruumid endises sovhoosikeskuses on kõige kehvemas seisus. MTÜ Noorteklubi Urvaste valla noored soovib oma pinda laiendada, milleks oleks vaja vanades ruumides korralikku remonti (vt lisatud tabel). Ülejäänutes vajavad hooned ainult osalist renoveerimist. Lisaks on paljudel seltsidel kõrvalhooneid, rajatisi jms, mis vajavad renoveerimist ja mille inventar vajab uuendamist. Hoonetes, mis vajaksid kapitaalset remonti, pakutakse ka vähem teenuseid. Seega oleks mingis mahus hoonete renoveerimise meede endiselt vajalik. Ka Ernst & Young (2012) toob välja, et kuna ühe takistusena teenuste pakkumisele nähti mitmel juhul ka hoonete kehva olukorda või sanitaartingimusi, võiks väiksemas mahus säilida ka hoonete renoveerimise võimalus.

Intervjuudest selgus, et enamasti on hoone KOV-i omandis, mõnel juhul seltsi omandis ja ühel juhul ka eraomandis (vt lisatud tabel). Noorteklubide puhul on kõigil juhtudel kasutatavate hoonete omanikuks KOV. Ka Ernst & Young (2012) uuringus selgus, et avalike kooskäimiskohtade omanikud on enamjaolt kohalikud omavalitsused, umbes kolmandik objektidest on vabaihenduste ja teiste väiksemate gruppide omandis. Kooskäimiskohtade haldajate hulgas on aga oluliselt rohkem vabaihendusi. Haldajate ja omanike vahel on tavaliselt sõlmitud leping, mille pikkus varieerub seltside lõikes.

Külaseltsid ja noorteklubid pakkusid välja erinevaid hooneid ja rajatisi, mida neil teenuste pakkumiseks vaja läheb. Kõige rohkem vajatakse sauna (6), mängu- või spordiplatsi (5), tänavavalgustust (3), baari/kõrtsi (2), silda (2). Lisaks toodi välja: laululava, teemapark, uus hoone koolimajaks ja lastehoiuks, skatepark, kõnni- ja jooksurajad, grillplats, tuletõrje veevõtukoht, erinevaid kõrvalhooneid (kuur, väliõppeklass, majutusmaja, boksid taluturu jaoks).

Kogukonnateenused

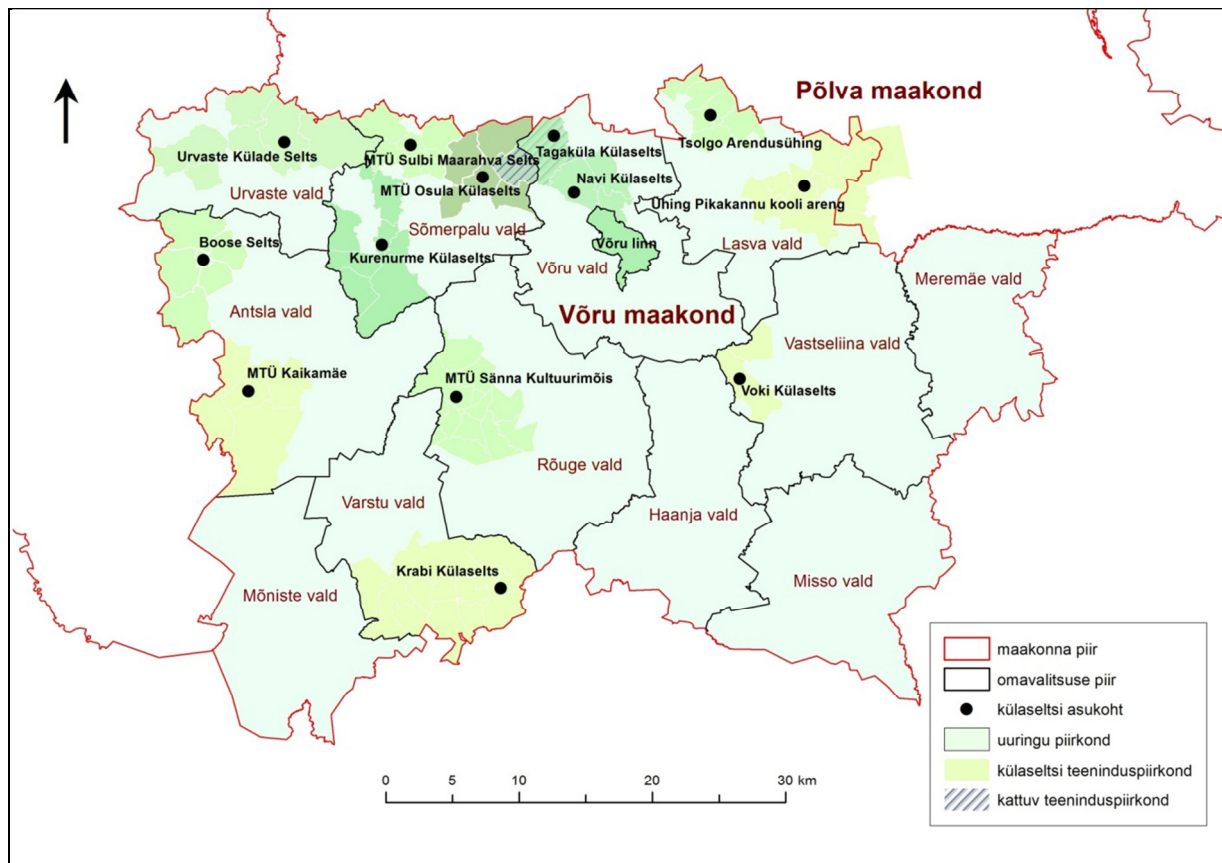
Külaseltside ja noortekeskuste pakutavad teenused klassifitseeriti Eha Paasi (2010) teenuste liigitust kohandades viide klassi, et saada paremat ülevaadet pakutavatest teenustest külaseltside ja teenuste liikide lõikes. Tabelis 1 on välja toodud loetelu teenustest, mida vaatluse all olevates külaseltsides pakutakse.

Tabel 1. Teenuste klassifikatsioon

Erateenuste asendamine	Info- ja koolitusteenus	Kultuuriteenus	Külaturismi teenus/toode	Sotsiaalteenus
jõusaal, kaugtöökeskus, kogukonnapood/kohaliku toodangu lett, ruumid ettevõtjale, seadmete/tehnikate rent ja remont, toiduainete valmistamine ja müük, veskiteenus	internet, koolitusteenus, nõustamisteenus, printimine, raamatukogu	(kultuuri)ürituste korraldamine, huvi- ja spordiringid, kino, kontserdid, teater, kursused, laagrite korraldamine, noortetuba, näitus, teemaõhtu, õppepäevad ja -reisid	giiditeenus, laat, ruumide rent, majutus, telkimine, muuseum, õpitoad	dušš, eakate päevakeskus, kool, lastehoid, mängutuba, pesupesemine, taaskasutuspunkt, saun, toiduabi vahendamine, õpilaskodu, vererõhu mõõtmine

Uuringus osalenud inimesed mõistsid kogukonnateenuste mõistet erinevalt: kogukonnateenuse all mõeldi lisaks kogukonnale pakutavate teenustena ka teenuseid, mida pakutakse kogukonnast väljapoole nagu ruumide rent ja majutus.

Joonisel 2 on toodud külaseltside teeninduspiirkonnad ehk kandidid. Noortekeskuste kantide piire ei pandud kaardile, kuna noorteklubid pakuvad teenuseid kitsale sihtgrupile ja teeninduspiirkonnaks on enamasti juhtudel terve vald või ainult lähimad külad. Kandi piirid näitavad külaseltsi teeninduspiirkonda, kust oma kogukonna inimesed külaseltsis erinevaid teenuseid tarbimas käivad. Toetusmeetmete kavandamisel ja toetuste andmisel on kindlasti oluline, kui suur on teenuse sihtgrupp.

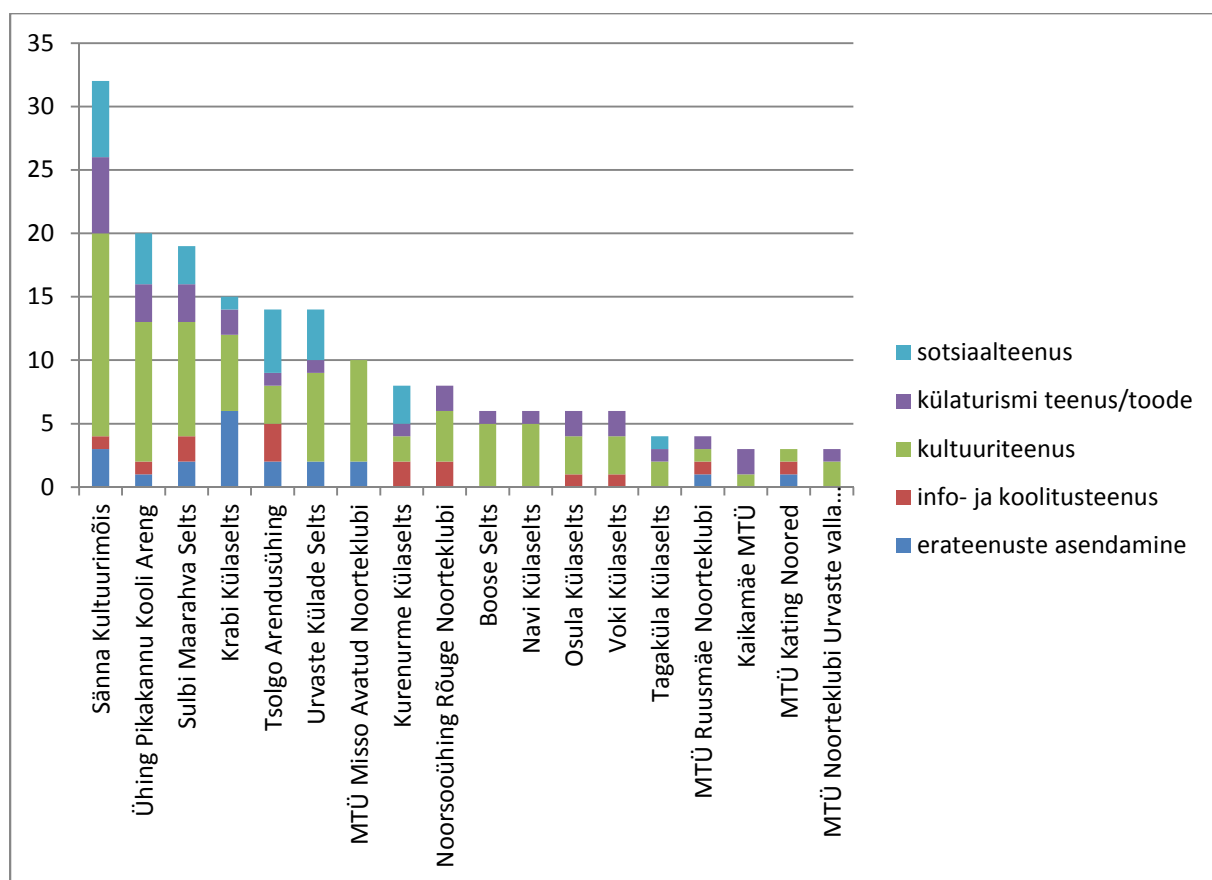
Joonis 2. Võru maakonna intervjueeritud külaseltside kogukondade paiknemine küla täpsusega ja kattuvad teeninduspiirkonnad.

Noortekeskuste/noorteklubide teeninduspiirkonnaks on terve ümberkaudne vald (Misso, Ruusmäe, Rõuge, Urvaste) või küla (Kating Noored teeninduspiirkonnaks on ainult Kääpa küla). Seltsidel on teeninduspiirkonnad erineva suurusega (joonis 2). Analüüsist selgus, et külakogukondade piirid ehk teeninduspiirkonnad jäävad üldjuhul sama valla piiridesse. Kattuvaid piirkondi esineb ainult kahe maakonnakeskusele lähedal oleva seltsi puhul Võru vallas. Teeninduspiirkondade suurused varieeruvad ühest külast mõneteistkümmne külani. Keskusele lähemal olevad kogukonnad on väiksema ruumilise ulatusega kui keskusest kaugemal asuvad kogukonnad, kuna linnalähedases piirkonnas käivad inimesed erinevaid teenuseid rohkem linnas tarbimas.

Ernst&Young (2012) uuringust selgus (kaardistas üle Eesti 931 avalikuks kasutuseks mõeldud küla-, seltsi- ja kultuurimaja ning küsitleti ligi 400 avalike objektide, KOVide, LEADER- tegevusgruppide esindaja), avalikke kooskõlmiskohti kasutatakse kõige enam ürituste ja huviringide korraldamiseks ning ruumide rendiks. Harvemini pakutakse majades avalikke või kogukonnateenuseid. Ka intervjuudest selgus, et enim pakutakse just erinevate

ürituste korraldamist ja huviringe. Järgnevalt on välja toodud detailsem ülevaade pakutavatest teenustest.

Võrumaa külaseltsides ja noorteklubides pakutavate teenuste arv varieerub MTÜ-de mitmekordselt, väikseim teenuste arv on 3 ja suurim 32. Teenuste liikide lõikes pakutakse enim kultuuriteenuseid, mis moodustab 47% kõikidest külaseltside pakutavatest teenustest. Järgnevad sotsiaalteenused (18%), külaturismi teenused/tooted (17%), erateenuste asendamine (11%) ning info- ja koolitusteenused (7%). 18-st MTÜ-st neljas pakutakse kõiki teenuse liike, ülejäänutes pakutakse 2-4 liiki teenuseid (joonis 3). Mida rohkem teenuseid MTÜ pakub, seda rohkem eri liiki teenuseid selles teenusepakettis on.

Joonis 3. Teenuste pakkumine MTÜ-de lõikes teenuste liikide kaupa.

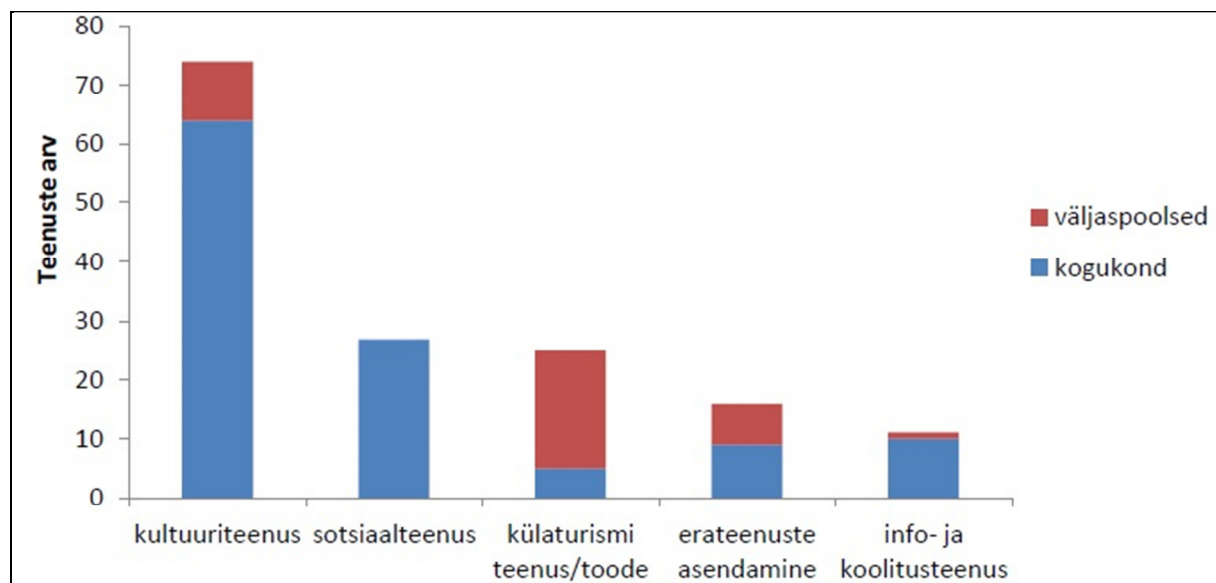
Konkreetselt teenuste lõikes vaadates (tabel 2) pakutakse enim eri huviringe (33), (kultuuri)ürituste korraldamist (18), ruumide renti (16) ehk neid teenuseid pakutakse praktiliselt igas MTÜ-s. Järgnevad pesupesemine (9), laagrite korraldamine (7), noortekeskus/noortetuba (7).

Tabel 2. Eri teenuste arv MTÜ-des.

teenuse tüüp	MTÜ-de arv
huviringid	33
(kultuuri)ürituste korraldamine	18
ruumide rent	16
pesupesemine	9
noortekeskus/noortetuba	7
laagrite korraldamine	7
dušš	6
seadmete/tehnika rent	6
trennid/spordiringid	6
raamatukogu	5
toitlustus üritustele	5
jõusaal	4
õpitoad	4
internet	4
kool	3
giiditeenus	3
ruumid ettevõtjale	3
kino	3
teemaõhtud	3
koolitusteenus	3
nõustamisteenus (projektikirjutamine jms)	2
õppepäevad ja -reisid	2
lastehoid	2
telkimine	2
mängutuba	2
taaskasutuspunkt	2
simmanid	2
teater	2
toiduainete valmistamine ja müük	2
majutus	1
kaugtöökeskus	1
näitused	1
kursused	1
kontsert	1
kogukonnapood	1
muuseum	1
toiduabi vahendamine	1
vererõhu mõõtmine	1
printimine/paljundamine	1
laat	1

teenuse tüüp	MTÜ-de arv
veskiteenus	1
puulõhkumisteenus (halumasin)	1
köögikasutus	1
saun	1
õpilaskodu	1
kohaliku toodangu lett	1

78% juhtudel on teenuste sihtgrupiks oma kogukond (eriti kultuuri-, sotsiaal, ja info- ning koolitusteenuste puhul (joonis 4), ülejäänud teenuste sihtgrupp on oma kogukonnast väljaspool olevad inimesed, näiteks teistes kogukondades või valdades elavad inimesed ja mõne seltsi puhul ka välismaalased, näiteks koolituste puhul. Külaturismi teenuste/toodete ja erateenuste asendamise puhul moodustab suur osa tarbijaid väljaspool kogukonda olevad inimesed ehk nende teenuste puhul teenib MTÜ lisaraha. Väljaspoolsete tarbijate arvu osakaal külaseltside lõikes märkimisväärselt eri erine, aga siinkohal tuleb vaadata, mis teenuseid nad tarbimas käivad. Näiteks enamus seltside puhul moodustavad väljaspoolsed tarbijad ruumide rentijad. Osades seltsides on kogukonnaliikmetele ja kogukonnast väljaspoolsetele kehtestatud erinevad hinnad. Kogukonnale on erinevad teenused kas tasuta või kulupõhiselt ja teistele suurem hind, et lisaraha teenida.

Joonis 4. Teenuste jaotus sihtgruppide lõikes.

Analüüsist selgus, et kogu saadud toetussummal (erinevad PRIA külameetmed, Leader toetus, KOP, muud fondid) külaseltsi teenuste arvule mõju polnud. Linnalähedases, 12 kilomeetri raadiuses tsoonis asuvad külaseltsid (Navi, Tagaküla, Osula) on saanud suured toetussummad,

kuid teenuseid sellegipoolest neis seltsides palju ei pakuta, kui võrrelda neid seltsidega, kes on saanud vähem toetusi, aga pakuvad rohkem teenuseid. Lähtuvalt sellest tuleks vaadata, kuivõrd teenindab kogukonnakeskus oma kanti ja antavad toetused lähevad suurema inimgrupi hüvanguks. Osula selts toob välja, et nõudlust uute teenuste järele pole linnalähedastes külades, kus kohalikus asulas on teenused olemas ja vallaga on hea koostöö. Teatud teenuste puhul (ürituste korraldamine, külateater, kino, saun) toimub koostöö erinevate kogukondade vahel. Kui naaberkülas on teenus olemas on lihtsam kohale sõita kui ise korraldada.

Mitmed seltsid tõid välja, et lihtsam oleks teenida raha ning asi ära teha, kuna projektimajandus on pigem väsitav. Seetõttu on mõistlik MTÜ-del teenida raha pakutavate teenustega, et kogukonnakeskuse arendamine ei toimuks ainult siis, kui erinevatest toetusfondidest saab toetust taotleda.

Külaseltside ja noortekeskustega läbiviidud intervjuudest selgus, et vajaminevaid teenuseid on väga erinevaid (tabel 3). Kõige suurem nõudlus on vajaduspõhise transpordi (7), juuksuri (5), interneti (4), kogukonnapoe (3), huviringide (3), lastehoiu (3) ja küla korrashoiu (3) järele.

Tabel 3. MTÜ-de vajaminevad teenused.

teenus	MTÜ-de arv
vajaduspõhine transport	7
juuksur	5
internet	4
kogukonnapood	3
huviringid	3
lastehoid	3
küla korrashoid	3
perearst	3
mängutuba	2
noortekeskus/noortetuba	2
kool	2
puulõhkumisteenus (halumasin)	2
kohvik	2
bensiinijaam	2
töömees	2
matkarada	2
maniküür/pediküür	2
kõrts	1
teenusbuss	1

teenus	MTÜ-de arv
(kultuuri)ürituste korraldamine	1
dušš	1
snowtube rada	1
räätsamatkad	1
uisuväljak	1
suusarajad	1
koolitusteenus	1
saun	1
fekaalivedu	1
eakate päevakeskus	1
esmaabi kursused	1
SMS teavitussüsteem kogukonna tegevustest	1
taimevahetuspunkt	1
pesupesemine	1
karjäärinõustamine	1
massöör	1

MTÜ-de hinnangul vajatakse viie aasta pärast kõige rohkem (tabel 4) vajaduspõhist transporti (8), lastehoidu (7), kogukonnapoodi (5), interneti (4), majutust (3) ja töömeest (3).

Tabel 4. MTÜ-de vajaminevad teenused 5 aasta pärast.

teenuse nimi	MTÜ-de arv
vajaduspõhine transport	8
lastehoid	7
kogukonnapood	5
internet	4
majutus	3
töömees	3
laagrite korraldamine	2
kool	2
eakate päevakeskus	2
kaugtöökeskus	2
avalik rand koos vahetuskabiinide ja wc-ga	2
lumelükkamine	2
elamiskohtade juurdeehitamine	1
kortermajade ühine haldamine	1
autonoomne telefoniside?	1
elektri tootmine kohapeal	1
saun	1
puulõhkumisteenus (halumasin)	1

teenuse nimi	MTÜ-de arv
kino	1
bensiinijaam	1
küla korrashoid	1
vanadekodu	1
koduloomade hoid	1
kohvik	1
huviringid	1
sotsiaaltoetamine	1
teenusbuss	1
juuksur	1
õpilaskodu	1
huvitegevuse buss	1

Selleks, et teenuseid pakkuda ja kogukonnakeskust korrast hoida, on seltsidel vaja eri tehnikat ja seadmeid (tabel 5). Kõige rohkem vajatakse köögitehnikat (11), heakorratehnikat (10), pesumasinat/kuivatit (6), päikesepaneeli (6), tehnikat kaugtöökeskuse jaoks (5), halumasinat (5), valgus- ja helitehnikat (5), seminaritehnikat (4) ja peotelki (3).

Tabel 5. MTÜ-de vajaminevad seadmed.

seadme liik	MTÜ-de arv
köögitehnika	11
murutraktor/trimmer/saag/traktor	10
pesumasin/kuivati	6
elektri tootmine, sooja tootmine (päikesepaneelid)	6
arvuti/kaugtöökohtade loomiseks vajaminev	5
halumasin	5
valgus- ja helitehnika/bänditehnika	5
seminari tehnika	4
peotelk	3
noortetoa vahendid (matid, turnimiseks vahendid)	2
kinotehnika	2
lavakonstruksioon, kokkupandav välilava	2
tänavavalgustus/saalivalgustus	2
triikimisvahendid/õmblusvahendid 2	2
piljardilaud	2
jõusaali inventar/välitreneràžöörid	2

Lisaks toodi välja jalgrattad, massaažilaud, teler, põrandapesuaparaat, redel, tuhaimur,elektriline mahlapress, ürituste läbiviimiseks suur vokkpann, infotahvlid matkarajale, lukustatav kapp, kiviveski, fotoaparaat.

Omavalitsuste suhtumine kogukonnateenustesse

Vaatluse all olevates valdades saavad enamus külaseltse ja kõik noorteklubid valla käest taotluspõhiselt tegevustoetust, välja arvatud Kaikamäe Antsla vallas ja Ühing Pikakannu Kooli Areng Lasva vallas. Tegevustoetus on mõeldud enamasti külaseltsi/noorteklubi hoone(te) majandamiseks ja ürituste korraldamiseks, mistõttu tegevustoetuse summad ei ole kuigi suured ja seltsid peavad leidma võimalusi muudeks rahastamisallikateks, et kogukonnale rohkem teenuseid pakkuda, seadmeid juurde osta ja hooneid renoveerida. Ka projektide kaasfinantseerimise toetust antakse enamus külaseltsidele taotluspõhiselt, välja arvatud Ühing Pikakannu Kooli Areng seltsile Lasva vallas. Vastseliina ja Rõuge vald maksavad lisaks ka külavanematele toetust. Kõik seltsid, va Pikakannu Kooli Areng Lasva vallas, väitsid, et vallaga on neil hea läbisaamine. Üldjoontes näevad KOV-id, et edaspidi võiksid seltsid tegeleda enam kogukonnaettevõtlusega, et seltsid majandaksid end ise ära.

Lisaks on nende seltsidega, kes kasutavad KOV-i hooneid, sõlmitud lepingud valla hoonete tasuta kasutamiseks. Enamus valdu ei soovi hooneid seltside omandisse anda, kuna inimeste hoo raugemisel saab vald tegevuse üle võtta. Tagaküla küla ja Navi küla seltsides Võru vallas ning Krabi seltsis Varstu vallas on hoone seltsi omandis, Sulbi seltsil Sõmerpalu vallas on hoone aga hoopis eraomandis. Otseselt avalikke teenuseid kohalike omavalitsuste poolt lepinguga delegeeritud pole, vaid enamasti on sõlmitud sellised lepingud, kus teenuse osutamine on osa lepingust, näiteks tegevustoetuse, projektitoetuse või vara tasuta kasutamise lepinguga.

Kõik vallad mõistsid kogukonnateenuse tähendust ühtemoodi: kogukonnateenuseks muutub teenus siis, kui seda pakutakse lähtuvalt kogukonna vajadustest ning teenuse pakkumine ei ole kasumi teenimiseks. Hinnad on kulupõhised ja saadud tulu läheb seltsi majandamiseks. Enamus valdu eristas kogukonnaettevõtlust, kus teenused/tooted lähevad väljapoole kogukonda müügiks, aga saadud tulu kasutatakse enda seltsitegevuse majandamiseks.

Järgnevalt tuuakse välja vaatluse all olevate valdade lõikes, kuidas Võrumaa vallad ja külaseltsid koostööd teevad ja kuidas KOV-id näevad seltsitegevust piirkonna arengus ja kogukonnateenuste tagamisel.

Antsla vald

Kultuuriteenused on osaliselt juba seltside käes, aga on dubleerimist kultuurimajaga. Teadlikult kogukonnateenuseid ei ole valla poolt arendatud ja seltsidega koostööd pole tehtud.

Vald aga näeb vajadust, et kogukonnad võtaksid mõningate teenuste pakkumise initsiatiivi enda kätte ja võiks ka mõningaid valla teenuseid neile üle anda, nt transport lapsevanemate poolt, rekreatsiooniobjektide haldamine, väiketehnika ühine soetamine. Valla arvates võiks kogukondade poolt olla rohkem ettevõtlikkust ja tulu teenimist ehk nad võiksid rohkem tegeleda kogukonnaettevõtlusega.

Haanja vald

Kogukonnateenus on avaliku teenuse ja eraettevõtluse vahepealne. Valla poolt toetatakse kogukonnateenuste pakkumist, delegeeritud on lastehoid ja osa teenuseid pakutaksegi MTÜ-dega koostöös. Probleemiks on asjaolu, kuidas tagada teenuse jätkusuutlikkus, kui MTÜ on juba tegevuse lõpetanud, ennekõike teenuste puhul, mis on mõeldud lastele või riskirühmadele. Kogukonnateenuse juures peaks olema vallaga kooskõlastatud selle teenuse vajadus, et teenust ei pakuks vald kui ka huvigrupp samaaegselt. Kui keegi pakub teenust turul, siis ei peaks seda rahastama. Toetust võiks anda spordile, ettevõtlusele ja heakorrale, kuna need ei ole niipalju KOV asjad. Seetõttu võiks PRIA teada anda, et olla kindel, millele toetust saab.

Lasva vald

Vald on palju teenuseid, nii kultuuri- kui ka sotsiaalteenuseid seltsidele üle andnud, kuna kogukonnad on ise aktiivsed olnud. Kuna on loodud head tingimused toetuste ja teenuste üleandmise näol, on MTÜ-de aktiivsus aina suurenenud. Teenuste üleandmise probleemiks on, et kui aktiivsed inimesed ära lähevad, kaob ka teenus. Valla arvates peavad kogukonnateenused (kulupõhiste hindadega kogukonna liikmetele) ja kogukonnaettevõtlus (tulu teenimiseks, et seda kogukonna hüvanguks kasutada) käima käsikäes.

Meremäe vald

Vald on teadlikult arendanud mitmeid kogukonnateenuseid, kuna vald ongi kogukond. Toimivad mitteformaalsed kokkulepped seltsidega ja mitmed asjad on MTÜ-dele üle antud, aga otseselt delegeeritud pole. Teenuste tagamise puhul võikski tulla algatus kogukonna poolt. Meetmete väljatöötamise ja kaasrahastamise protsendi määramise juures ei tohiks võib-olla liialt fokusseerida, kuna kogukondade vajadused ja võimekus on erinev.

Misso vald

Otseselt kogukonnateenuste pakkumist pole toetatud, teenuseid delegeeritud pole. Leaderi poolt peaks olema toetatud töökohtade loomine ja seetõttu peaks keskenduma kogukonnaettevõtlusele. Projektipõhiselt peaks olema vähem toetust, vaid pigem püsivat toetust.

Mõniste vald

Ei ole väga toetatud kogukonnateenuste pakkumist. Vallal vahendeid eriti pole ja seltsitegevust pole väga toetatud. Toetuse lõpetamisel on mitmete MTÜ-de tegevus soikunud, kuigi hoone on heas korras. Kogukonnaettevõtlust siin väga ei ole, siinsed ettevõtted on pigem sotsiaalsed, toetavad ka seltse. Kogukonnateenuseid peaks koos vallaga arendama. Teenuste järgi on vajadus ja oleks pakkujaid ka, aga vallas koostöö väga ei toimi. Kus on aktiivsed eestvedajad, seal toimib seltsitegevus ilma valla toeta. Leader võiks keskenduda pigem avalike teenuste delegeerimisele.

Rõuge vald

Vald on palju teenuseid seltsidele üle andnud ja vallas toimib hästi ka kogukonnaettevõtlus. Vallal on suur huvi ka edaspidi teenuseid seltsidele üle anda, kuna Rõuge valla sõnul ei tohiks kohalike teenuste pakkumine olla valla kätes, vaid vald peaks alles siis teenust pakkuma, kui erasektor või MTÜ-d pole nõus seda tegema. Teenuste pakkumisel kasutatakse inimeste teenuste juurde viimist ja ka teenuse kohaletoomist. Tulevikus võiks kaaluda ühisametniku palgamist või näiteks MTÜ- de konkursiga tehakse valdadele ühiselt teenust.

Urvaste vald

Vald on toetanud eri kogukonnateenuste pakkumist ja üritanud mõningaid teenuseid seltsidele üle anda, aga kogukonnad pole sellega eriti kaasa läinud. Teenuste üleandmise probleemiks on, et kui inimesed on harjunud teenust tasuta saama, siis nad ei taha ise vastutust võtta teenuste pakkumise ees. Avalike teenuste delegeerimise poolt Urvaste vald pole, kuna vald ongi üks kogukond ja vallavalitsuses on kompetents teenuste pakkumiseks olemas. Vallavanem ei näe, kellel hetkel oleks kompetents teenuseid hallata, kuna valla elanikena domineerivad vanurid.

Varstu vald

Vald ei tee väga koostööd seltsidega, igäüks toimetab ise. Teenuseid üle antud pole ja seal, kus on aktiivsed inimesed, toimub ühistegevus, mujal aga mitte. Valla arvates ei peaks teenuseid delegeerima. Valla probleem on tegelikult kogukondade väiksus ning põhiliselt on tegemist vanemate inimestega.

Vastseliina vald

Vald on igati toetanud kogukondlikku seltsi- ja vabaajategevust. Vald on pakkunud ka teenuste delegeerimist ja inimesed teevad juba praegu teatud teenused ise ära. Vald võib ka heas mõttes soovitada teenuste ülevõtmist, ei pea ainult inimeste algatusele lootma. Kuigi praegu inimesed on ikka selles mõtlemises kinni, et vald peaks kõike ikka ise tegema.

Võru vald

Kultuuriteenused on seltsidele üle antud. Külakogukond ei ole nii üksmeelne, kuna elanike seas on palju uusi elanikke. Suurem hulk elanikkonnast käib linnas tööl ning ühistegevust on vähe. Tõenäoliselt ei tunta üksteist, kuna vahemaad on väikesed ning linnas on teenused olemas.

Sõmerpalu vald

Vald on toetanud seltsides erinevate teenuste pakkumist. Kogukonnateenuse ohuks on aga projektipõhisus. Avalike teenuste delegeerimisel valmidust ei nähta, kuna seltsid ei ole valmis täisteenust pakkuma. Vald ei jõua igale poole ja MTÜ- d on partnerid, kes toimetavad kohapeal.

Kokkuvõte

Avalikud objektid Võrumaal

Suur osa Võru maakonna avalikke objekte on erinevate toetuste abil korda tehtud, kuid paljude MTÜ-de hooned vajavad lähiaastatel osalist renoveerimist (kas on osa renoveeritud hoonest juba amortiseerunud või on varasemast ajast jäänud mingi osa hoonest renoveerimata) ja mõned üksikud hooned täielikku renoveerimist. Lisaks vajavad seltside kõrvalhooned ja rajatised mõningat renoveerimist, kuna kõrvalhoonete renoveerimine on peahoonete ehitamise kõrval tagaplaanile jäänud. Lisaks olemasolevatele hoonetele vajavad seltsid ja noortekeskused vähe uusi hooneid või rajatisi, aga üle viie korra toodi välja vajadus ehitada uus saun ja/või mängu/spordiplats. Kuna hoonetes, mis vajaksid kapitaalset remonti, pakutakse ka vähem teenuseid, siis oleks hoonete renoveerimise meede endiselt vajalik.

Kogukonnateenused

Võru maakonna seltsid ja noorteklubid pakuvad oma kogukonnale enim kultuuriteenuseid, mis moodustab umbes poole kõikidest MTÜ-de pakutavatest teenustest, näiteks (kultuuri)ürituste korraldamine ja huviringid, mille sihtgrupiks on suures osas oma kogukonna liikmed. Kolmveerandi teenuste sihtgrupiks ongi oma kogukond. Ilmneb, et kõige elujõulisemad on need MTÜ-d, kes on suutnud välja töötada mitmekesise teenuste paketi, kus on teenuseid nii oma kogukonnale kui ka väljaspoole kogukonda ehk teenustega teenitakse ka tulu. Teenuste osas on kõige suurem nõudlus nii kohe kui ka viie pärast vajaduspõhise transpordi järele, enamasti mõeldi selle all kogukonnale väikebussi soetamist. Kõige rohkem vajataksegi teenuseid, mis parandavad inimeste igapäevast heaolu, näiteks internet, juuksur, lastehoid, kogukonnapood. Enamus kogukondade arvates lahendaks teenuste puuduse probleemi transport, kuid vähesed mõtlesid selle peale, et teenuste pakkumisega kohapeal võiks ka lisaraha teenida. Teenuste pakkumise tagamiseks ja kogukonnakeskuse korrashoidmiseks on suurel osal MTÜ-dest vaja ka seadmeid uuendada, eriti köögi- ja heakorratehnikat.

Omavalitsuste suhtumine kogukonnateenustesse

Kogukonnateenuste toetamisega tegeleb enamus Võru maakonna omavalitsusi ning mitmed teenused on MTÜ-dele üle antud. MTÜ-de ja kohalike omavalitsuste vahel on sõlmitud sellised lepingud, kus teenuse osutamine on osa lepingust, näiteks tegevustoetuse, projektitoetuse või vara tasuta kasutamise lepinguga, otseselt teenuseid delegeeritud pole. Mõnedes valdades kogukonnateenuste pakkumine aga ei toimi kas valla vahendite nappuse ja/või kogukondade passiivsuse tõttu. Kõik vallad mõistsid kogukonnateenuse all teenust,

mida pakutakse lähtuvalt kogukonna vajadustest ning teenuse pakkumine ei ole kasumi teenimiseks. Üldjoontes näevad KOV-id, et edaspidi võiksid seltsid tegeleda enam kogukonnaettevõtlusega, kus teenused/tooted lähevad väljapoole kogukonda müügiks, et seltsid majandaksid end ise ära.

LISA 1 - Võrumaa kogukondade intervjuu struktuur

1) Kogukond ja selle organisatsioon

- a. Piiritlege oma kant. Mis külad siia kuuluvad?
Diameeter oskab öelda, nad on liikunud üle valla piiride. Kõrgepalu mõisani, varstu vallas. Nende lapsed käivad siin ning Antsla vallas osteti see Lepistu kool ära ning seal on samuti palju potentsiaali, seal on kogukonnaplaan taga.
- b. Mitu inimest elab teie kandis püsivalt?
 - i. Mitu osa-aja elanikku?
 - ii. Mitu suvitajat?
- c. Kas teil on valitud/määratud külavanem → nimi ja kontaktid
 - i. Mil moel külavanem suhtleb või on kaasatud töösse KOV-ga (sagedus, saab transpordikompensatsiooni vms.)
- d. Kas teil on registreeritud MTÜ? Nimi → esimehe nimi ja kontaktid
- e. Kas KOV toetab seltsi? Mis kujul? (igaaastane toetus, projektide kaasfinantsi tagamine, ...)
- f. Kes on seni kogukonnateenuste korraldamisega tegelenud?

2) Kogukonna lähemad ja kaugemad eesmärgid, sh. ennekõike teenuste pakkumise osas

- a. Kas kogukonnal on kinnitatud arengukava? Mis aastast on viimane seis?
- b. Kas arengukava on KOVi poolt aktsepteeritud? Mis aastast?
- c. Mida arengukava sätestab olemasolevate ja uute kogukonnateenuste kohta?
- d. Mida on arengukavas kirjas kogukonna hoonete-rajatiste kohta?
- e. Mida on arengukavas plaanitud avalike teenuste teostuse osas?
- f. Mis oleks arengukavas vaja teenuste osas muuta? On see kavas?

3) Kohapeal kasutatavad teenused, kellele mida vaja on? Nõudlus.

- a. Millised on kohapeal kasutatavad teenused? Kirjeldage neid. → täitke tabel 1.
- b. Teenuste puudujääk. Milliseid teenuseid oleks vaja KOHE täiendavalt pakkuda?
- c. Kas seda puudujääki saaks lahendada koha peal?
- d. Kas naaberkülad/seltsid pakuvad teid huvitavaid teenuseid?
 - a. Kas naabrite juurest saaks keegi tulla seda teenust teile /VAHETUSE KORRAS/ pakkuma?
- e. Kas seda puudujääki saaks lahendada transpordi korraldamisega?
- f. Mõelge teie kandis toimunud ja toimuvate muutuste peale. Elanike vananemine. Poe/sidekontori sulgemine. Uute noorte perede juurdekolimine. Suvitajate arvu kasv. Jms. Mis teenuseid oleks tänasest enam vaja viie aasta pärast?

4) Kogukonna müügiks pakutavad teenused. Millised on kogukonnas olevad oskused?

- a. Millised on kohapeal müügiks pakutavad teenused? Kirjeldage neid. → täitke tabel 2.
- b. Millised on võimalikud täiendavalt müügiks pakutavad teenused: kogukonnale või selleks, et teenida lisavahendeid ja osta teenuseid väljastpoolt.

- 5) **Milliseid avalikke (valla poolt seadusega) pakutaid teenuseid (lumelükkamine, lastehoid, avahooldus jms.) võiks pakkuda koha peal?**
- Kas vallale tehakse täna allhanke/delegeerimise korras mingit teenust?
 - Kas kogukonnal on huvi valmisolek mõnda teenust teha võtta?
 - Kas sellest on KOV esindajatega räägitud? Milline on KOV suhtumine?
- 6) **Kogukonnateenuste pakkumisel kasutavad hooned ja rajatised: olemasolevad, puuduolevad, liigsed (ümberkorraldamist sulgemist vajavad).**
- Milliseid hooneid ja rajatisi (nt. külaplats) kogukond praegu kasutab? → täitke tabel 3.
 - Millised on selle hoonega/rajatisega seotud olulisemad probleemid? (omand, seisukord, juurdepääs...)
 - Kas kogukonnal on vaja (uut) hoonet teenuste pakkumiseks? Või kui hoonet ei olegi.
 - Millised oleksid lahendused?
 - Mis kokkoleppeid on saadud KOVis?
- 7) **Teenuste pakkumisel kasutavad seadmed, töökojad ja tehnika.**
- Millised on olulisemad ühisomanduses olevad seadmed ja tehnika (nt. köök, töökoda, mahlapress, pesumasin, internetipunkt, halumasin jt)? → täitke tabel 4.
 - Kas neid seadmeid, töökoda ja tehnikat saaks enam rakendada?
 - Teenust naabritega vahetades.
 - Teenust müües
 - Kas teate, mis seadmeid saaks naabritelt laenata/rentida?
 - Milliseid seadmeid oleks juurde vaja – uuendada?
- 8) **Projektijuhtimine, lobby-töö, saamaks investeeringuid, enam delegeeritavaid avalikke teenuseid ja raha.**
- Kas teil on kogukonnas kogenud projektijuhte?
 - Kuidas kogukond suudab mõjutada KOVi ja teiste võimalike rahastajate otsuseid (LEADER, ettevõtted). Kas kogukonna ettepanekud on leidnud arvestamist?
 - Kas ole veennud KOV saamaks enam delegeeritavaid avalikke teenuseid ja raha?
 - Kas olete kasutanud (rahvusvahelisi) vabatahtlikke? Sooviksite neid?
 - Kas teil on rahvusvahelisi suhteid? Mis kasu olete sellest saanud?
 - Milline on kogukonnas keeleoskus. Kas on (peale eesti-võro-seto keele) võõrkeelte oskajaid?
 - Kas vajate abi mõne kogukonnateenuse äriplaani koostamisel? Millise jaoks?
 - Kas teil on projektide teostamisel, aruandluses tekkinud probleeme? Kui jah, siis milliseid ja kuidas lahendasite?
 - Millist projektijuhtimise alast koolitust vajaksite?
 - Kas vajate abi suhtekorralduses? Mis organisatsioonidega?
- 9) **Kogukonnateenuste turundus: eriti oma väljamüüdavate teenuste pakkumine**
- Kas kogukond kavandab oma teenuseid senisest enam välja müüa?
 - Kas on juba tehtud turundust? Mida? On see olnud tulemuslik?
 - Mida kavatakse edaspidi turunduse vallas teha? Millist abi oleks vaja?

- d. Millist turundusalast koolitust vajaksite?

10) Arvepidamise korraldus (kas on vaja tuge?)

- a. Kuidas on raamatupidamine korraldatud? (enda inimene teeb, ostate sisse)
Seaduse järgi peab kõigil MTÜdel olema raamatupidamine – seega küsiks
kuidas on korraldatud ja kas raamatupidaja on vastava koolitusega?
- b. Millised probleemid, raskused on raamatupidamise osas?
- c. Kas raamatupidamist võiks korraldada mitme seltsi peale?

TABEL 1. Kogukonna liikmetele koha peal pakutavad teenused.

Teenus	Tarbijaid nädalas (sh. kohalikke)	Pakkumisvõime – palju võiks nädalas teenindada?	Kes korraldab? Selts ise või keegi teine (vald, mõni teine MTÜ) Milline?	Teenuse pakkuja kohalik või väljast, nimi ja kontakt	Kulu aastas €	Tulu aastas € (kui tasuline)	Teenuse hind € ja ühik (kui tasuline)	Kavandatav investeering ja tegevus teenuse arenguks, mis numelt, maksumus € (MITTE HOONELE!) →edasi
KOHT: küla, kant, selts → aadress								

TABEL 2. Kogukonnas toodetavad müügiks pakutavad teenused (nt turismigiidi teenus, ruumi rent vms).

Teenus	Tarbijaid nädalas (sh. kohalikke)	Pakkumisvõime – palju võiks nädalas teenindada?	Teenuse pakkuja kohalik või väljast, nimi ja kontakt	Tulu aastas	Kulu aastas	Hind € väljaspoolse tele ja ühik	Hind € kohalikele ja ühik	Kavandatavad investeeringud ja tegevused teenuse arenguks (MITTE HOONELE!) →edasi
KOHT: küla, kant, selts → aadress								

--	--	--	--	--	--	--	--	--

TABEL 3. Kogukonna (teenuste pakkumiseks) kasutatavad hooned ja rajatised. Tarbijate hulk (kohalikud ja väljaspoolsed)

Hoone/rajatise nimi, aadress	Teenuseid/teg evusi hoones (arv kuus)	Kohalikke tarbijad kokku kuus (talviti)	Väljaspoolsed tarbijad kokku kuus (talviti)	Hoone kasulik pind pind, m2	Sh. teenusele vajalik pind m2	Aastane kütte- ja hoolduskulu (kes katab? mis küte?)	Hoone seisukord, remondivajadus €, vajalikud tööd	Omand: era, valla, seltsi	KOV või seltsi kavandatud investeeringud (millele ja millal)

TABEL 4. Kogukonna (teenuste pakkumiseks) kasutatavad või VAJAMINEVAD seadmed, töökojad ja tehnika.

Seade/ töökoda (nt köök, murutraktor jms)	Mis teenuseid sellega tehakse	Seadme jääkmaksumus	Omand: era (renditakse), valla, seltsi	Aastane kulu (liising hooldus)	Aastane tulu (toetused, rent)	Seisukord, remondi- või uuendusvajadus, €	KOV või seltsi kavandatud investeeringud

LISA 2 - Omavalitsuste kogukonnateenuste intervjuu struktuur

Eestis on väga erinevaid omavalitsuste-kogukondade koostöömudeleid. Alates ühe tuntud omavalitsusjuhi ütluse kohaselt sellest, et väike omavalitsus toimibki kui ühtne kogukond. Üks teine tuntud omavalitsusjuht rõhutas, et kõik teenused, mida kogukond vajab, aga mida kas erasektor turutörke tõttu või ka avalik sektor näiteks rahapuudusel ei suuda pakkuda, ja mis koha peal siiski ära korraldatakse, on kogukonna teenus. See kui kogukond suudab end vajalike teenustega varustada näitab, et nad saavad hakkama, et tegemist on isereguleeruva – väljaspoolsest abist sõltumatu süsteemiga.

Omavalitsusele tähendab kogukonna võimekus endale teenuseid pakkuda võimalust säästuks, sest kui osa tööd tehakse ära vabatahtlikkuse korras, siis jäävad ära palga- ja riiklike maksude kulud. Vähetähtsad ei ole ka transpordikulud, sest ametnikud peavad kohale sõitma või tuleb inimesi vedada vastavate teenuste juurde. On mitmeid omavalitsusi, kus (küla)seltsid saavad iga-aastasi toetusi, kus tagatakse viimaste taotletud projektide kaasrahastamine ning kus on delegeeritud koos kulude katmisega mitmed avalikud teenused kogukondadele. Samas ei ole saladus, et tulenevalt eri kantide ja elanike gruppide huvidest, võimuvõitlusest või ka isiklikest ebasümpaatiatest, ei ole suhted teljel külaselts – vallavalitsus alati parimast mõeldavast koostööst kantud, esineb ka kogukondlike arengute pärssimist valla juhtide poolt.

2014-20 LEADER ja teisi toetuskeeme kujundades tuleb selle väga mitmekesise pildiga – erinevate suhete ning KOVide huviga kogukondlikku aktiivsusega arvestada. Üks teine kogenud omavalitsusjuht rõhutas üksteisest arusaamise tähtsust ja seda nii kohalikul kui ka üldriiklikul tasandil. Noo ühel kui teisel juhul võidakse kogukondade tegemisi klassifitseerida ettevõtlusena, mis siis näiteks kohalikku turismi- või toitlustusettevõtete „turgu solgib“. Ei ole ka haruldases juhtumid, kus kohalikul ettevõtjal on tehtud oma abikaasaga MTÜ, et taotleda oma ettevõttele soodsamat kaasrahastuse protsenti. See, mis kogukonnateenuse alla sobib vajab kokku leppimist nii kogukonna ja valla-linna lõikes kui ka üldriiklikult, sest sellest saab tõepoolest sõltuma, kas toetuse saamiseks nõutav kaasrahastuse % on 10 või 50.

Edumeelsete omavalitsuste huvi kätkeb oma külade sotsiaalse aktiivsuse kasvatamist. See tähendab omakorda, et inimesed ise teevad koos palju ära oma elukeskkonna parandamiseks, küsivad ka väljastpoolt lisaraha. Enamasti parandab ühistegevus ka kohalikud suhteid, mis tähendab, et vallavalitsus ei pea lahendama kohalikke tülisid ja arusaamatusi. Toimivas kogukonnas leitakse ka kiire kohapealne lahendus ikka tekkida võivatele probleemidele, näiteks vabastatakse tee sinna tormiga kukkunud puust või aidatakse eakal vanapaaril katus ära paigata. Tugevad kogukonnad võivad võtta aga teha avalikke teenuseid: lumelükkamist, noorsootööd, avahooldust jms.

Omavalitsusjuhtide ja/või vastava valdkonnaga tegelevate spetsialistidega saab arutada nende senist kogemuse üle – mis meetmed toimivad, mis mitte – ja pidada plaani konkreetsete antud valla külates arendatavate teenuste üle.

Suhtumine seltsitegevusse ja kogukonnateenuse mõiste

1. Kas ja kuidas te seni olete toetanud kohalikku seltsitegevust?
 - a. Mida olete sellega taotlenud?
 - b. Mis skeemid on end õigustanud?
 - c. Mis lahendused ei ole toimunud?
2. Mida tähendan teile kogukonnateenus ja – ettevõtlus.
 - a. Kus läheb piir avaliku teenuse ja eraettevõtlusega?
 - b. Kui kindlat piiri ei ole, siis mis tingimustel võiks vastavaid tegevusi pidada kogukonnateenuseks?

KOV kogukonnateenuste seis

1. Kas teil on olnud probleeme teatud kohalike teenuste pakkumisel?
 - a. Milliseid?
 - b. Mis põhjusel?
2. Kas olete toetanud lisaks üldisel seltsitegevusele KOV poolt mingite kogukonnateenuste pakkumist?
 - a. Milliseid? Miks?
3. Kas vald on teadlikult arendanud mõningaid kogukonnateenuseid? Miks Kuidas?
4. Kas KOV on delegeerinud mõningaid avalikke teenuseid kohalikele seltsidele-kogudustele?
 - a. Kust tuli initsiatiiv?
 - b. Mis on delegeeritud teenuse head ja vead?

→ESITLEGE VALLA/LINNA KOGUKONDADES PAKUTAVATE TEENUSTE KOKKUVÕTET

5. See on vallas olemasoleva kohalike seltside poolt pakutavate ja kasutatavate teenuste ülevaade. Hinnake palun nende erinevate teenuste efektiivsust ja jätkusuutlikkust.
 - a. Kogukonnateenused
 - b. Kogukonnaettevõtlus
 - c. Delegeeritavad avalikud teenused
6. Mida peaks teistmoodi tegema?

→ESITLEGE VALLA/LINNA KOGUKONDADES ARENDADA SOOVITAVATE TEENUSTE ÜLEVAADET

7. See on vallas olemasoleva kohalike seltside poolt soovitatavate teenuste ülevaade.
 - a. Mis on siin realistlik ja mida peaks kohe tegema asuma?
 - b. Mis on siin ebarealistlik. Miks?
8. Esitage oma ettepanekud LEADER tegevuste üldisema – maakondlikul kavandamisel. Millele keskenduda:
 - a. Kogukonnateenused
 - b. Kogukonnaettevõtlus
 - c. Delegeeritavad avalikud teenused
9. Esitage oma ettepanekud LEADER tegevuste üldisema – üleriigilise määruse kavandamisel. Milliseid kaasrahastamise % rakendada?

Kasutatud kirjandus

Ernst&Young (2012). Avalikuks kasutamiseks mõeldud objektide mõju kogukonnale ning investeeringute vajadus sotsiaalse ja tehnilise infrastruktuuri parandamiseks maapiirkondades, lõpparuanne. Põllumajandusministeerium, 128 lk.

Kodukant (2006). Kogukonnateenused külas: käsiraamat.

McVittie, A., Moran, D., Hall, C. (2007). The Non- Market Benefits of Rural Service Provision. The Agricultural Economics Society's 81st Annual Conference. University of Reading, 41 pp.

Kodanikuühiskonna Sihtkapital (KYSK) (2014). Toetatud projektid.
<http://www.kysk.ee/toetatud-projektid> (16.05.2014)